

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी

१९८३

HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF
MAHARASHTRA STATE
1983

वर्ष २३

Year 23

प्रस्तावना

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी ह्या वार्षिक प्रकाशनाचा हा दुसरा मराठी-इंग्रजी संयुक्त अंक १९८३ ह्या संवर्ष वर्षासाठी तयार करण्यात आला असून मालिकेतील तो तेविसावा आहे. महाराष्ट्र राज्यासंबंधी विविध सामाजिक आणि आर्थिक विषयांवरील उपलब्ध असलेली अद्ययावत आकडेवारी थोडक्यात सादर करणे हा या पुस्तिकेचा मुख्य उद्देश आहे. महाराष्ट्र राज्य व भारत यांची तुलनात्मक आर्थिक परिस्थिती मांडण्याच्या उद्देशाने सुस्वातीच्या तक्त्यात भारताची माहितीदेखील देण्यात आली आहे. तक्त्यांच्या मालिकेत शेवटी राज्याची आर्थिक प्रगती दर्शविण्यासाठी काही निवडक निर्देशांक प्रस्तुत केलेले आहेत.

अद्ययावत माहिती देण्याच्या प्रयत्नात काही ठिकाणी अस्यायी आकडेवारी वापरण्यात आली आहे. अंतिम आकडे उपलब्ध होतील तेव्हा ही आकडेवारी सुधारण्याची शक्यता आहे.

ही पुस्तिका तयार करण्याच्या कामी राज्य व भारत सरकारची विविध खाती तसेच निमसरकारी संस्था यांचे जे सहकार्य मिळाले त्याबद्दल आभारी आहे.

ही छोटी पुस्तिका तत्कालिक संदर्भासाठी उपयोगी पडेल अशी आशा आहे.

सु. म. विद्वांस

अर्थ व सांख्यिकी संचालक

मुंबई.

मुंबई :

दिनांक ९ फेब्रुवारी १९८४.

PREFACE

This is the second combined issue in Marathi and English of the Handbook of Basic Statistics of Maharashtra State, 1983 and is twenty-third in the series started in 1960 with the object of presenting up-to-date statistical data on various socio-economic aspects of Maharashtra State in a concise form. For the purpose of comparison of the economy of the State with that of India, corresponding data for India have also been shown in the first opening table. Data on trends in some selected indicators are presented in the last series of tables to throw light on the growth of economy.

In attempting to give up-to-date information provisional figures have sometimes been presented which may be revised when final figures become available.

The co-operation extended by various departments of the State Government, Central Government and autonomous organisations in bringing out this publication is gratefully acknowledged.

It is hoped that the Handbook will be found useful as a convenient pocket book for ready reference.

S. M. VIDWANS

*Director of Economics and Statistics
Bombay.*

Bombay:

Dated 9th February 1984.

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी
HANDBOOK OF BASIC STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE
1983

अनुक्रमणिका/CONTENTS

क्र.	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
	प्रस्तावना		Preface
	दृष्टिकोपात महाराष्ट्र		.. Maharashtra State at a glance.
	(i) सामान्य माहिती	1	General information.
	(ii) भारताशी तुलना	2	Comparison with India.
	महाराष्ट्रातील जिल्हांच्या पुनर्रचनेविषयी टिप्पणी	9	Note on reorganisation of districts in Maharashtra.
	1. हवामान		<i>Climate</i>
1.1.	निवडक केंद्रांतील कमाल व किमान तपमान व पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस.	10	Maximum and minimum temperature, rainy days and annual rainfall at selected centres.
	2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या		<i>Area and Population</i>
2.1.	पुरुष व स्त्रिया यांची जिल्हावार संख्या	12	Male and female in each district.
2.2.	जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या	14	Rural and urban population in each district.
2.3.	जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता.	16	Area and density of each district.
2.4.	जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)	17	Percentage of literacy in each district
2.5.	१९०१ पासून लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढउतार.	18	Decadal variation in population since 1901.
2.6.	शहरांच्या लोकसंख्या-गटाप्रमाणे नागरी लोकसंख्या.	19	Urban population by size-class of towns.
2.7.	वस्ती असलेल्या खेड्यांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण.	20	Classification of inhabited villages according to population.
2.8.	एक लाख किंवा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/शहर संकले.	21	Cities/Urban Agglomerations (UAs) with population of 1,00,000 or above.
2.9.	काम करणाऱ्यांचे व न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण	23	Classification of workers and non-workers.
2.10.	अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या.	24	Population of scheduled castes and scheduled tribes.
2.11.	प्रकारांनुसार महाराष्ट्र राज्यातील अपंगांची संख्या.	25	Disabled population in Maharashtra State by type of disability.

विवय	पृष्ठ PAGE	Subject
3. शेती		
<i>Agriculture</i>		
3.1. जमिनीचा वापर	26	Land utilisation.
3.2. जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र.	27	Districtwise break-up of culturable area and cultivated area.
3.3. प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन.	29	Area and outturn of principal crops.
3.4. जिल्हावार प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन.	32	Area and outturn of principal crops in each district.
3.5. प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक	36	Index numbers of production of principal crops.
3.6. मृद संधारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती.	38	Progress under soil conservation and land reclamation.
3.7. रासायनिक खतांचे वाटप	39	Distribution of chemical fertilisers.
3.8. शेतीची अवजारे	40	Agricultural implements.
3.9. शेती पंपांना वीज पुरवठा	41	Agricultural pumps energised.
4. पशुसंवर्धन		
<i>Animal Husbandry</i>		
4.1. पशुधन	42	Livestock population.
4.2. जिल्हावार पशुधन	44	Livestock population in each district.
4.3. पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती	46	Miscellaneous statistics relating to animal husbandry.
5. मत्स्यव्यवसाय		
<i>Fisheries</i>		
5.1. खारवण केंद्रात केलेली माशांची आयात, मिठाचे वाटप आणि खारवलेले मासे.	48	Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish removed.
5.2. मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती	49	Miscellaneous statistics relating to fisheries.
6. वने		
<i>Forests</i>		
6.1. वनव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण	51	Classification of forest area.
6.2. मुख्य आणि गौण वनोत्पादन	52	Production of major and minor forest produce.
7. उद्योग आणि खाणकाम		
<i>Industry and Mining</i>		
7.1. चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण.	53	Distribution of working factories according to working strength.
7.2. कारखाने व कामगारांची कामावरील दैनिक सरासरी यांचे कारखान्यांच्या प्रमुख गटानुसार वर्गीकरण.	54	Factories with average daily employment classified according to major groups of industries.
7.3. चालू कारखाने आणि त्यांतील कामगारांची जिल्हावार संख्या.	56	Working factories and average daily employment in each district.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
7.4. उत्पादक भांडवल, औद्योगिक उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी.	57	Productive capital, output and value added by manufacture.
7.5. कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी	59	Average percentage of absenteeism in the cotton textile industry.
7.6. औद्योगिक विवाद	60	Industrial disputes.
7.7. कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)	61	Working of cotton textile industry (mill sector).
7.8. खनिज उत्पादन	62	Mineral production.
7.9. औद्योगिक उत्पादन	63	Industrial production.
8. वीज		<i>Electricity</i>
8.1. विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर.	64	Installed capacity, generation and consumption of electricity.
8.2. विजेचा पुरवठा झालेली गाहरे व खेडी	65	Towns and villages electrified.
9. संयुक्त भांडवली संस्था		<i>Joint Stock Companies</i>
9.1.(A) ३१ मार्च १९८२ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था	66	Number of joint stock companies as on 31st March 1982.
9.1.(B) ३१ मार्च १९८३ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था.	67	Number of joint stock companies as on 31st March 1983.
10. बँका		<i>Banks</i>
10.1. बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या	68	Number of places having banking offices and number of banking offices in each district.
11. सहकार		<i>Co-operation</i>
11.1. संस्था व सभासदांची संख्या, खेळते भांडवल, कर्जाळ दिलेल्या रकमा आणि मालांची उलाढाल	69	Societies, membership, working capital advances and turnover.
12. परिवहन व वळणवळण		<i>Transport and Communication</i>
12.1. रस्त्यांची लांबी	70	Road length.
12.2. पृष्ठभागानुसार रस्त्यांचे वर्गीकरण	71	Road length according to types of surface
12.3. महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी.	72	Operational statistics of Maharashtra State Road Transport Corporation.
12.4. वापरात असलेली मोटार वाहने	73	Motor vehicles in operation.
12.5. चालू असलेल्या रेडियो परवान्यांची संख्या	74	Number of broadcasting (receiver) licences in force.
12.6. चालू असलेल्या दूरदर्शन परवान्यांची संख्या	75	Number of broadcasting T. V. licences in force.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
13. जहाज वाहतूक		<i>Shipping</i>
13.1. मुंबई बंदरात असलेल्या जहाजांची संख्या व वजन.	76	Number and tonnage of vessels entered in Bombay Port.
13.2. मुंबई बंदरामध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून हलविलेला माल.	77	Cargo handled at the docks and bunders in Bombay Port.
13.3. महाराष्ट्र राज्यातील निवडक गौण बंदरांतून हलविलेला (आयात व निर्यात) माल.	78	Cargo (imports and exports) handled at the selected minor ports of Maharashtra State.
13.4. महाराष्ट्र राज्यातील बंदरांतून होणारी प्रवासी वाहतूक.	79	Passenger traffic at the ports of Maharashtra State.
14. देशांतर्गत व्यापार		<i>Inland Trade</i>
14.1. महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार.	80	Inland Trade of Maharashtra.
15. शिक्षण		<i>Education</i>
15.1. शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्या- ध्यचे वर्गीकरण.	82	Institutions and enrolment by type of education.
15.2. जिल्हावार प्राथमिक व दुय्यम शिक्षण	86	Primary and secondary education in each district.
16. जीवनवैशेष्यक आकडेवारी		<i>Vital Statistics</i>
16.1. जन्म, मृत्यू आणि बालमृत्यू यांचे प्रमाण	88	Birth rates, death rates and infant rates.
16.2. कुटुंबकल्याणविषयक माहिती	90	Family Welfare Statistics.
17. पोलीस आणि गुन्हे		<i>Police and Crimes</i>
17.1. पोलीस स्टेशने आणि पोलिसांची संख्या	91	Police stations and police force.
17.2. इंडियन पिनल कोडव्हाली झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्हांचे प्रयत्न वरून).	92	Cognizable offences (including attempts) under Indian Penal Code.
18. कारागृहे		<i>Prisons</i>
18.1. कारागृहांची व कैद्यांची संख्या	93	Number of prisons and convicts.
19. घरवांघणी		<i>Housing</i>
19.1. घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी	94	Classification of houses according to use.
19.2. वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण.	96	Distribution of households according to rooms occupied.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
20. स्थानिक संस्था		Local Bodies
20.1. ग्रामपंचायतींची व्याप्ती, उत्पन्न आणि खर्च	97	Coverage, self-raised income and expenditure of Village Panchayats.
20.2. नगरपरिषदा व महानगरपालिका यांची घडण.	98	Constitution of Municipal Councils and Municipal Corporations.
20.3. नगरपरिषदांचे व महानगरपालिका यांचे उत्पन्न व खर्च.	100	Income and expenditure of Municipal Councils and Municipal Corporations
20.4. जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च	102	Income and expenditure of Zilla Parishads
20.5. प्रकारानुरूप स्थानिक संस्थांची संख्या	104	Local Bodies by types
21. सार्वजनिक निवडणुका		General Elections
21.1. सार्वजनिक निवडणुकांचे निकाल	105	Results of general elections
21.2. उमेदवारांचे पक्ष पाठिंब्यानुसार वर्गीकरण	106	Candidates according to party affiliations
22. किंमत निर्देशांक		Price Indices
22.1. अखिल भारतीय घाऊक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	107	All India wholesale price index numbers (New Series).
22.2. कामगारांच्या ग्राहक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	110	Consumer price index numbers for working class (New Series).
22.3. नागरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्यांच्या ग्राहक किमतीचे निर्देशांक.	112	Consumer price index numbers for urban non-manual employees.
22.4. शेतमजुरांच्या ग्राहक किमतीचे निर्देशांक	113	Consumer price index numbers for (Agricultural labourers)
32. रोजगार		Employment
23.1. औद्योगिक गटानुसार काम करणाऱ्यांचे (शेतीव्यतिरिक्त) वर्गीकरण.	114	Industrial classification of persons at work other than cultivation.
23.2. विंगरशेती व्यवसायातील कामगारांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण.	115	Occupational classification of persons at work other than cultivation.
23.3. सेवायोजने संबंधीची माहिती	116	Employment exchange statistics.
23.4. राज्य सरकारचे कर्मचारी	117	State Government employees.
23.5. सरकारी क्षेत्रातील रोजगार	118	Employment in public sector.
23.6. दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदलेल्या संस्थांतील रोजगार.	119	Employment under shops and establishment Act.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
24. छापखाने व प्रकाशने		<i>Press and Publications</i>
24.1. छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके.	120	Printing presses, newspapers, books and periodicals.
25. वार्षिक योजना		<i>Annual Plans</i>
25.1. महाराष्ट्राची पाचवी व सहावी पंचवार्षिक योजना.	121	Fifth and Sixth Five-Year Plan of Maharashtra.
26. राज्य वित्त		<i>State Finance</i>
26.1. राज्याची महसुली जमा	122	Revenue receipts of the State.
26.2. महसुली लेखावरील खर्च	127	Expenditure on revenue account.
26.3. राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे पृथक्करण	133	Analysis of State Government Budget.
27. राज्य उत्पन्न		<i>State Income</i>
27.1. चालू आणि स्थिर किमतीनुसार राज्य उत्पन्न	135	State income at current and constant prices.
28. संकीर्ण		<i>Miscellaneous</i>
28.1. सकस व विशेष पोषण आहार कार्यक्रम	136	Applied and special nutrition programmes.
28.2. नियंत्रित बाजारपेठा	138	Regulated markets.
29. निवडक निर्देशकांचा कल		<i>Trends in selected indicators</i>
29.1. शेती	142	Agriculture.
29.2. पशुधन व कुक्कुट	146	Livestock and poultry.
29.3. उद्योग आणि खानकाम	148	Industry and mining.
29.4. वीज	150	Electricity.
29.5. सहकार	152	Co-operation.
29.6. परिवहन आणि दळणवळण	154	Transport and communications.
29.7. शिक्षण	156	Education.
29.8. अखिल-भारतीय घाऊक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	158	All India wholesale price index numbers (New Series).
29.9. कामगार श्रेणी किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	160	Consumer price index numbers of working class (New Series).
29.10. राज्य उत्पन्न	162	State income.